

2010-cu ildən etibarən Ərəb Baharı kimi artıq tarixə düşmüş siyasi kataklizmlərin fonunda Suriyada baş verən qanlı hadisələr regionda baş verən dəyişiklikləri daha çox qara rəngdə göstərir. Artıq BMT-nin rəsmi məlumatlarına görə bu ölkədə ölənlərin sayı 60 minə keçmişdir və böhranın həll edilməsi üzrə BMT və Ərəb Dövlətləri Liqasının xüsusi təmsilçisi Lahdar Brahiminin son bəyanatına görə bu gedişlə qurbanların sayı 2013-cü ilin sonuna 150 minə çata bilər.

Liviya qarşı BMT-nin 1973 sayılı qətnaməsi əsasında M.Qəddafi rejiminin devrilməsindən sonra bir sıra siyasi ekspert Suriyada da analoji əməliyyatların keçirilməsinə ümid edirdi. Xarici güc mərkəzlərinin dəstəyinə arxalanan B.Əsəd rejimi çox böyük qırğınlara gətirsə də, hakimiyyəti nəinki tərk etmək, müxaliflərlə ciddi kompromislərə getmək arzusunda belə deyil.

“Soyuq müharibə” bitdikdən sonra məhz bu regionda Suriya uğrunda gedən mübarizə geosiyasi ziddiyyətlərin klassik üsullarla dərinləşməsinə göstərməkdədir. Məsələn burasındadır ki, məhz SSRİ-nin dağılması vaxtilə dünyanın aparıcı politoloqları arasında uzunmüddətli sülhə xidmət edəcək bir sistemin yaranacağına olan ümidləri artırmışdı.

Suriya böhranı eyni zamanda geosiyasi güc mərkəzlərinin bir-birinə güzəştə getmək istəməməsinə göstərməkdədir. Məlum olduğu kimi dünyanın yüzə yaxın ölkəsi tərəfindən legitimliyini itirmiş Dəməşq rejimi Rusiya, Çin kimi superdövlətlər və regionda müəyyən siyasi güc sahibi İran tərəfindən ciddi-cəhdlə qorunur.

Haqlı olaraq tez-tez bu sual meydana çıxır ki, enerji ehtiyatları ilə zəngin olmayan bu ölkənin sözügedən dövlətlər tərəfindən bu səviyyədə müdafiə olunmasının səbəbi nədədir? Fikrimizcə, bu dövlətlərin hər biri iqtisadi maraqlardan daha çox orta və uzaq perspektivlərə hesalanmış geosiyasi maraqlarını qorumaq uğrunda mübarizə aparmaqdadırlar.

Rusiyanın problemlə bağlı xarici siyasətinin inadkarcasına dəyişməz xarakter daşması tək özünün ənənəvi müttəfiqini itirmək qorxusu ilə bağlı deyil, həm də Putinin bu məsələdə prinsiplial mövqə tutması ilə bağlıdır. Məsələn, haqlı olaraq tez-tez sual verirlər: Liviya müdaxilə zamanı Putin dövlət başçısı olsaydı, Rusiya öz veto hüququndan istifadə edərdi, yoxsa BMT Təhlükəsizlik Şurasınının daimi üzvü kimi bitərəf kimi səs verərdi. Bu sanki ritorik səslənən suala çoxları “Rusiya sözsüz veto hüququndan istifadə edərdi” kimi cavab verirlər.

M   s   l   nin k   k   nd   he   d     oxlarının d       nd   y   kimi n   Rusiyan  n Suriyaya 4 milyard dollarlıq investisiyas  , n   d   Tartusda yerl       n h   rbi bazasını qorumaq ist   yi durmur. Rusiya b   lli oldu   u kimi, bir sıra xarici   lk   l   rd   h   rbi bazaların saxlanması m   s   l   sind   prinsipiallıq g   st   r m   k bir yana, b   zi hallarda maliyy     t   nliyi s   b   b   nd   n   z bazalarından imtina etmək m   c buriyy   t   nd   dir.

Rusiya g   z   l b     a d       r ki, Suriyadak   rejim devril   c   yi halda n   vb   ti potensial h   d   f İran ola bil   r. İrandak   teokratik rejimin devrilm   si is   birb     a Rusiyan  n c   nub cinahının t   hdid altında olması m   nasına g   l   r. Bu s   b   b   nd   n biz son zamanlar Moskva-Tehran m   sl   h   t l     m   l   rinin intensiv xarakter almasının   ahidi oluruq.

Yeri g   lmi   k   n, İranın n   v   problemi il   ba   lı son bir   ld   ist   r Atom Enerjisi   z r   Beyn   l xalq Agentlik, ist   rs   d   altılıqla aparılan dan       qlar formatında r   smi Tehranın prinsipiallıq g   st   r m   si d   Suriyadak   prosesl   rl   birb     a ba   lıdır. Bu yax   nlarda İranın ali ruhani lideri A.Xamneyinin m       v   ri   .Vilay   tinin “Bizim     n B     r   s   din hakimiyy   td   n devrilm   si q   r m   z   x   ttin ke   il m   si dem   kd   r” b   yanat   s   y l   diyimiz tezis   n do   rulu   unu s   but edir.

  g   r Rusiya     n Suriyadak   m   mk   n hakimiyy   t   v rili   i onun h   yati maraqlarına aid m   s   l   dir s   , İran     n bel   bir ssenari birb     a rejimin m   v c u d olmasını     bh   altına qoymu   olardı. Hal-hazırda İran d   nyada yegan     lk   dir ki, Suriyaya h   rbi d   st   k g   st   rdiyini gizl   tmir v   r   smi   kild   bu   lk   nin sionizm   qar     m   bariz   d   vacib rol oynad     nı bildirir. T   sad   fi deyil ki, B.   s   d xalqa yanvar m   raci   t   nd   İran, Rusiya v     in   g   st   rdikl   ri d   st   y   g   r   z t       k   r   n   bildirdi.

Rusiya v   İranla m   qayis   d     in Suriyadak   diktatura rejimin   siyasi b   yanatlar v   BMT T     formatında d   st   k vers   d   , birb     a h   rbi yardım siyas   tin   st   n l   k verir v   daima b   h r   n ancaq dan     qlar yolu il   h   ll edilm   sinin vacibliyini vur   luyur. H   tta Suriyada rejim d   y   i   k liyi daha real xarakter alaca   ı t   qdird   , r   smi Pekinin m   v qeyind   d   ciddi korrekt   l   rin   ahidi ola bil   rik.

M   lum oldu   u kimi Suriyada b     ver   n prosesl   rd   n   n   ox ziyan   k   n T   rkiy   dir. B   h r   n qanlı m   rh   l   y   daxil olandan b   ri r   smi Ankara AB   , Fransa, B   y   k Britaniya v   bir sıra apar   c     r   b d   v l   t l   ri il   birlikd   B.   s   di istefaya   a     rır v     hm   d M   az   l-X   tibin b     c   lıq etdiyi m   xalif   t q   v v   l   ri koalisiyas   nı xalqın legitim t   msil   isi kimi tanıyır. T   rkiy   art   q el   bir

siyasi mövqə tutmuşdur ki, Dəməşq rejimi ilə hər hansı bir kompromis bir yana, danışıqlara getməsi mümkün deyil.

Türkiyə-Suriya münasibətlərinin gərginləşməsi paralel olaraq Türkiyə-İran münasibətlərinin pisləşməsi deməkdir. Rəsmi Tehran Türkiyə ərazisində rəsmi şəkildə mümkün Suriya hücumuna qarşı yerləşdirilməsi iddia olunan NATO Patriot raket əleyhinə sistemini  z n  qarşı təhdid kimi qəbul edir. Hələ ki, qarş  durma XİN-lərin verdiyi bəyanatlar v  İranın hərbi elitasının yüksek rütbəli nümayəndələrinin verdiyi açıqlamalar səviyyəsindən o yana keçmir. Digər t r fd ns , Qərbin B.Əsəd rejimini aradan qaldırılması istiqamətində qəti addımlar atmadıđından Türkiyənin durumu daha da  etinl şm kd dir.

T ess fl  qeyd etmək lazımdır ki, yaxın   -altı ay ərzində Suriya böhranının həlli istiqamətində, - əgər  l vil rin təmsil olunduđu B es siyasi elitasının daxilində əsaslı parçalanma baş verməzsə, - müsbət d y  şikliy  nail olunması inandırıcı görünmür. Üstəlik, ABŞ-ın ikinci dəfə prezidenti seçilmiş B.Obama administrasiyası daha çox bu məsələdə passiv mövqə tutmađa üstünlük verir. Hələ ki, Qərb və onun regiondakı müttəfiqləri birbaşa müdaxilə deyil, müxalifət qüvvələrinə hərbi dəstək verməkdən o yana getm y c kl r. Bu isə yeni qırđıların baş verməsi mənasına gəlir.